

Vágó Zoltán

A MINTÁZATOK JELENTŐSÉGE A DINAMIKUS BIZTONSÁG FOGALMI RENDSZERÉBEN

*The importance of patterns in the conceptual framework
of dynamic security*

A 2018. év óta folyik felderítési tevékenység a bv. szervezetben, mely kezdetben túlnyomórészt a szervezet heterogén nyilvántartási rendszereiben rendelkezésre álló adatok összevetésével, az azokkal végzett célirányos elemző-értékelő tevékenységgel valósult meg.

A Felderítési Főosztály 2020-ban történt megalakítása és a jogszabályi háttér 2023. január 1-jei hatállyal történt „továbbfejlesztése” révén olyan komplex feladatrendszer jött létre, mely a végrehajtás rendjét és a fogvatartás biztonságát érintő kockázatok, valamint a fegyelemsértést megvalósító cselekmények megelőzését, feltárását hatékonyabban képes támogatni, friss humánhírszerzési információkon alapulva végzett elemző-értékelő tevékenységgel.

Az elmúlt évek olyan mintázatok azonosítását eredményezték, melyek a biztonsági hézagok feltárása révén teszik lehetővé azok megszüntetését, a fogvatartottak jogellenes tevékenységének megakadályozását.

Kulcsszavak: felderítés, Felderítési Főosztály, biztonság, kockázatelemzés, mintázatok

Since 2018, the organization has been carrying out intelligence activities, initially by comparing data held in the heterogeneous record systems of the prison service and by performing targeted analytical and evaluation activities with these data.

With the establishment of the Intelligence Department in 2020 and the “further development” of the legal framework with effect from 01 January 2023, a complex system of tasks has been created that can support the prevention of risks regarding the security of detention and the prevention of acts constituting insubordination more effectively, with analytical and evaluation activities based on up-to-date human intelligence information.

The past years have led to the identification of patterns that make it possible to close security gaps and prevent unlawful activities by detainees.

Keywords: intelligence, Intelligence Department, security, risk analysis, patterns

„A megszokás egy halálós kényelem.”
(François Mitterrand)

Bevezetés

A büntetés-végrehajtási szervezet az elmúlt években számos kihívással szembesült, melyek alapvetően befolyásolták a biztonságos működést és a szakfeladatok ellátását. Az ezen időszakban történt változások folyamatos alkalmazkodást, szakmai megújulást, fejlesztést igényeltek, melyek egyebek mellett megalapozták a felderítési tevékenység szükségességét, a szakegység felállítását is.

A kihívások közül példálózva megemlítendő a tendenciózus emelkedést követően 2023 márciusában abszolút csúcsot elérő fogvatartotti létszám, illetve a telítettség ezzel együtt járó növekedése, mely önmagában, a feladatok megsokszorozódása miatt objektíven feszegette a büntetés-végrehajtás erőforrásainak határait. Kiemelendő a veszélyhelyzeti rendelkezéseknek köszönhetően ugyan jelenleg csökkenő, de korábban dinamikus növekvő számú, főként az embercsempészet és az ahhoz kapcsolódó bűncselekmények elkövetésével érintett, jellemzően ismeretlen, vagy kevésbé megismerhető előélettel rendelkező, így nehezen felmérhető biztonsági kockázatot jelentő külföldi állampolgárságú fogvatartottak megfelelő kezelése. Szintén jelentős biztonsági kockázatot jelentenek a szervezett bűnözéssel kapcsolatos bűncselekmények miatt letartóztatottak vagy elítéltek, akik a hierarchikus megszerveződésük és működésük miatt megfelelő alanyok lehetnek az akár jogellenes célt is kitűző fogvatartotti szerveződések létrehozásához, az abban történő részvételhez, tevékenységük konspirálásához. Ezek mellett konstans, folyamatosan megújuló eszközrendszer és módszereket igénylő probléma a fogvatartotti populáció folyamatainak megismerése, nyomon követése (például napi eseményekre történő reakcióik); a tiltott tárgyak bejuttatása, kereskedelme, használata elleni küzdelem (például illegális telefonok, adathordozók, bódító hatású anyagok); a fogvatartottak munkáltatása során felmerülő kockázatok, az általuk megvalósítható visszaélési lehetőségek megismerése, megszüntetése.

A felderítési szakterület az előzőekben említett kihívásokból fakadó feladatok megoldásában sajátos eszközrendszerével aktívan részt vállal. Teszi ezt folyamatos információgyűjtő és célirányos kockázatelemző, -értékelő tevékenységével, mely fókuszának meghatározásában nagyban segít a szerzett tapasztalatokon alapuló mintázat- vagy modellrendszer, aminek segítségével egyes jelenségek könnyebben válnak felismerhetővé, beazonosíthatóvá, vagy egyes esetekben akár a látszólag problémamentes „felszín alá enged betekintést” és teszi lehetővé intézkedések bevezetését, a rend helyreállítását, biztonsági hézagok felismerését és megszüntetését.

Jelen cikkben röviden, nem tudományos alapossággal néhány olyan, a felderítési tevékenység során feltárt jelentősebb, alapvető mintázatot kívánok bemutatni, melyek alapvetően határozzák meg a biztonsági kockázatelemzéseink irányait, a végrehajtás rendjét és a fogvatartás biztonságát érintő kockázatok, valamint a fegyelemsértést megelőző cselekmények megelőzését, feltárását célzó tevékenységünket.

A büntetés-végrehajtás felderítési tevékenységének, feladatainak alapszintű, általános bemutatása nélkül nehezen értelmezhető a mintázatok kérdésköre, így erre tekintettel, a következőkben gyors áttekintést kívánok adni a dinamikus biztonságról, az annak részét képező felderítési tevékenységről és az annak eredményeként felismert, majd az azt instruáló minták jelentőségéről, értelmezéséről, gyakorlati tapasztalatairól.

A felderítési tevékenység helye a büntetés-végrehajtásban

A biztonság értelmezései

A biztonság fogalmának büntetés-végrehajtási (a továbbiakban: bv.) szemszögű vizsgálata esetén két fogalmi kört különböztethetünk meg. Az egyik a statikus biztonság, amiben megtaláljuk a jogszabályokat, illetve további alacsonyabb szintű szabályozókat, protokollokat, valamint a tárgyi feltételeket, azaz azokat az elemeket, amelyek ritkábban változnak. Ezzel szemben, a dinamikus biztonság középpontjában pedig a személyi állomány, a fogvatartotti állomány, valamint a büntetés-végrehajtással hivatalos kapcsolatba kerülő egyéb személyek, szereplők állnak.

Részletesebben definiálva, a statikus biztonság mindazon tevékenységek, eljárások és eszközök összessége, amelyek a fogvatartottak biztonságra veszélyes cselekményeinek észlelésére, fizikai megakadályozására, megszüntetésére vonatkoznak. A biztonsági rendszer alkalmazásával a bv. szerv biztonsága fenntartható, illetve helyreállítható. A statikus biztonság elemei: a biztonsági tevékenységet szabályozó rendelkezések, a hír- és biztonságtechnikai berendezések, a kényszerítő és mozgáskorlátozó eszközök, a tűz- és munkavédelmi eszközök, a védőfelszerelések, illetve a biztonsági létesítmények (például bástyafal, őrtornyok stb.). A vázolt repertoár segítségével a cselekmények, jelenségek azonosítása objektív módon, külső jegyek észlelésével, azonban a motiváció, a veszélyeztető szándék megismerése nélkül történik. Az egyik legfontosabb jellemzője a területnek, hogy az ide tartozó elemekben igen ritkán történik változás.

Ezzel szemben a dinamikus biztonság elve a fogvatartottak és a személyi állomány közötti pozitív viszonyokon, a megfelelő bánásmódon alapszik. Ma már általánosan elfogadott, hogy a börtönök biztonságosan és jól csak a fogvatartottak közreműködésével működhetnek. A külső (a szökések megelőzése) és a belső biztonság (a rendbontások megelőzése) megteremtése és fenntartása akkor a leghatékonyabb, ha a fogvatartottak

és az alkalmazottak között megfelelő munkakapcsolat épül ki. Ez a nexus a dinamikus biztonság alapja. A biztonság tehát a börtönön belüli jó viszonyokon és a megfelelő bánásmódon alapszik, továbbá folyamatosan igazodik az állandóan változó körülményekhez.

Ez a rendszer magában foglalja a fogvatartottak személyiségének, viselkedésének, társas viszonyainak megismerését, megértését és befolyásolását, valamint életminőségük alakítását. Két alapvető pillére van: a személyi állomány állandó jelenléte a fogvatartottak között, valamint a megfelelő szintű kommunikációs készségek. A rendszert alapvetően azok a személyek működtetik, akik folyamatosan a fogvatartottakkal foglalkoznak, így a körletfelügyelők, reintegrációs tisztek, pszichológusok stb. A fogvatartottak kontrolljának leghatékonyabb eszköze az emberi kapcsolatokon, a célirányos kommunikáción alapul.

A dinamikus biztonság eszközei tehát például: megfigyelés, értékelés, célorientált információs rendszer, tájékoztatás, a napi élet racionális szervezése (napi- és házirend), törvényes és szakszerű bánásmód, konfliktusok kezelése, átlátható és következetes fegyelmezési és jutalmazási gyakorlat, reagáló-készség, a gyors és hatékony beavatkozás lehetősége stb.

A jelenlegi gazdasági környezetben a dinamikus biztonság – elemeinek rugalmas alkalmazhatósága révén – egyre inkább előtérbe kerül, és hosszú távon a biztonsági elvárások maradéktalan teljesülését is egyre hatékonyabban szolgálja.

Ezen felismerés alapján Európa-szerte számos ország bv. szervezete hozott létre saját, információgyűjtésre dedikált önálló szervezetet vagy bv. intézetekhez delegált szervezeti egységet, melyek gyakorlati tapasztalatai megalapozták a hazai fejlesztés szükségességét.

A fenti ismeretekre és a megszerzett külföldi tapasztalatokra alapozottan, de a hazai jogi és szervezeti környezetre figyelemmel (értve itt a rendvédelmi szervek feladat- és jogkörét) került adaptálásra a dinamikus biztonság fogalma, gondolkodásmódja és lett kialakítva a hazai bv. szervezetben a dinamikus biztonság felderítési feladatainak szervezeti és metodikai rendszere.

Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága, Felderítési Főosztály

A Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága (a továbbiakban: BvOP) 2018-ban a Központi Kivizsgáló és Módszertani Intézet alá rendelt osztály, majd 2020-ban az országos parancsnok biztonsági és fogvatartási helyettese közvetlen alárendeltségébe tartozó főosztály formában hozta létre a dinamikus biztonság felderítési rendszerének (a továbbiakban: dinamikus biztonság) kialakításáért, működtetéséért felelős szervezeti egységet.

A Felderítési Főosztály (a továbbiakban: Főosztály) – mint a dinamikus biztonság felelőse – alakította ki a bv. szervezet jelenleg is működő szakirányú struktúráját, a tevékenység irányait, kereteit és szabályrendszerét.

A bv. szervezet felderítési tevékenysége egy folyamatos információgyűjtő, elemző-értékelő munka, mely a bv. biztonsági érdekeinek érvényesítését támogatja.

A bv. szervezetről szóló 1995. évi CVII. törvény (a továbbiakban: Szervezeti törvény) 2023. január 1-jével hatályba lépett rendelkezései rögzítik a biztonsági kockázatelemzés fogalmát, mely az említett felderítési tevékenységet foglalja magában és szabályozza annak jogi kereteit. A biztonsági kockázatelemzés a bv. szervek által – a fogvatartás biztonságával összefüggő szolgálati feladatok hatékony ellátása érdekében, az említett törvényben meghatározottak szerint a végrehajtás rendjét és a fogvatartás biztonságát érintő kockázatok, valamint a fegyelemsértést megvalósító cselekmények megelőzése, feltárása céljából – történő információgyűjtő és értékelő-elemző tevékenység.

Ugyan a jogszabály rendelkezései szerint a bv. szervezet nem folytathat bűnfelderítő tevékenységet, azonban a bűnügyileg releváns információkat haladéktalanul továbbítja az illetékes rendvédelmi szerv irányába. Ezen felül szoros – gyakran napi információcserét magában foglaló – együttműködés is kialakításra került velük, mely a bűnügyi vagy egyéb operatív érdekekkel való összeütközés elkerülését célozza, továbbá a bv.-t érintő „információs hézag” csökkentése szempontjából szintén lényeges.

A dinamikus biztonság rendszerének működtetése

A Főosztály a törvényben és egyéb vonatkozó jogszabályokban, normákban foglalt feladatok megvalósítása mellett, működteti a dinamikus biztonság rendszerét, mely kettős jellegű: egyrészt egy hírhálót, másrészt (szereplői révén) egy infrastruktúrát is jelent.

Ezen rendszer – a Főosztály irányítása és koordinációja mellett – úgy került kialakításra, hogy a végrehajtás rendjét és a fogvatartás biztonságát érintő releváns információk valamennyi bv. szervet érintően központilag begyűjthetők, feldolgozhatóak legyenek, és az azok alapján szükséges intézkedések központi vagy helyi szinten bevezetésre kerülhessenek.

A dinamikus biztonság rendszerének központi szintjén a Főosztály és annak osztályai (illetékességi alapon elhatárolt Nyugat-, illetve Kelet-magyarországi Osztály, továbbá a feladata által differenciált Elemző-értékelő Osztály) találhatóak, akik végzik a területi (agglomerációs központok szakirányításért felelős vezetői) és helyi szint (egyes bv. intézetek bv. intézeti és gazdasági társaságok kapcsolattartói) tevékenységének közvetett irányítását, koordinálását.

A dinamikus biztonság rendszerének alapköve a folyamatos bv. intézeti/intézményi jelenlét és információgyűjtés, illetve az elemző-értékelő tevékenység. Az említett feladat a Főosztály állományán, illetve a bv. intézetek/intézmények (intézeti kapcsolattartók, a továbbiakban: IKT) és a bv. gazdasági társaságok kijelölt képviselőin (gazdasági társaságok kapcsolattartói, a továbbiakban: GKT) keresztül kerül megvalósításra.

A folyamatos információellátást a Főosztály személyi állományának bv. intézetekben/intézményekben, illetve gazdasági társaságoknál végzett feladatai, humán hírszerző tevékenysége és a bv. intézetek/intézmények eseti vagy rendszeres adatszolgáltatásai, továbbá az IKT/GKT eseti feladat-végrehajtásai adják.

Az adatszolgáltatás rendszere háromrétű: valamennyi bv. intézet/intézmény és gazdasági társaság fél évente – a központilag kiadott szempontok szerint – elkészíti és felterjeszti a saját Dinamikus Biztonság Konceptióját (a továbbiakban: Konceptió); havi szinten frissíti és továbbítja annak mellékleteit; illetve teljesíti az eseti jellegű adatszolgáltatásokat.

A Konceptió egyfajta biztonsági szempontú, operatív helyzetértékelést meghatározó szakmai anyag, mely tartalmi, formai követelményeket, egységes fogalmi rendszert és metodikát ír elő az egyes bv. intézetektől/intézményektől és gazdasági társaságoktól elvárt, általuk elkészítésre kerülő konceptiók és mellékleteik tekintetében.

Az IKT/GKT állomány az érintett bv. intézet vagy intézmény vezetője által kijelölt, munkaköri leírásban rögzített feladatokkal ellátott személy (kvázi felderítési megbízott), aki a Főosztály és a BvOP felső vezető feladatszabásait végrehajtja. Az állomány rendszeres tájékoztatását és képzését a Főosztály hajtja végre, ami a részvételükkel közvetlen értekezleti rendszert is működtet.

A fogvatartás biztonságát érintő kockázatok feltárását célzó, elemző tevékenység központi szerve a Felderítési Főosztály.

A Főosztály feladata a dinamikus biztonság rendszerét érintő konceptióalkotás, a rendszer működtetése, fejlesztése; a vonatkozó jogi keretek vagy eszközrendszer fejlesztése, a bv. szervezeten belüli vagy a külső együttműködések kialakítása, fenntartása és az effektív felderítési tevékenység folytatása.

A konkrét felderítési tevékenység magában foglalja – országos illetékességgel – valamennyi bv. intézetre és intézményre kiterjedően az információgyűjtés, illetve az elemzés-értékelés (stratégiai és konkrét ügyhöz kötött) feladatait.

A Főosztályon belül működő két területi osztály budapesti székhelyen és bv. intézetekben elhelyezett kollégái biztonsági kockázatelemző (túlnyomó részt információgyűjtő) tevékenységet végeznek. A Főosztály székhelyén működő Elemző-értékelő Osztály alapvetően a két másik osztály által összegyűjtött és a rendelkezésre álló adatok alapján végez stratégiai és operatív elemző tevékenységet.

Az elemző-értékelő munka tartalmát a Főosztály többi osztálya által – a biztonsági kockázatelemzés feladata kapcsán – igényelt, továbbá a külső megkeresésekben megfogalmazott elemző-értékelő, valamint speciális „műveleti támogató” tevékenység adja, emellett része a felderítést támogató speciális technikai eszközök alkalmazása, illetve az innovatív eszközök és fejlesztések felkutatása, tesztelése is.

Biztonsági kockázatelemzés

A Szervezeti törvény IV/A. fejezete szabályozza a biztonsági kockázatelemzést, mely definiáltan a végrehajtás rendjét és a fogvatartás biztonságát érintő kockázatok, valamint a fegyelemsértést megvalósító cselekmények megelőzését, feltárását célzó információgyűjtés és ennek eredménye, valamint a bv. szervek által kezelhető személyes adatok felhasználásával történő értékelő és elemző tevékenység.

A biztonsági kockázatelemzés definíciójában és a törvény alapján készített végrehajtási utasításban (23/2023. (III. 29.) BVOP utasítás) az információgyűjtés mellett külön kiemelésre került értékelő és elemző tevékenység nagy jelentőséggel bír, mely az együttműködő személyektől, a fogvatartotti meghallgatásokból és a bv. szervezet egyéb forrásaiból, nyilvántartásaiból beszerzett, megismert, továbbá a társ rendvédelmi szervek által rendelkezésre bocsátott információk módszeres feldolgozását jelenti.

Az ezen átfogó jelenségeket (illetve akár rendszerszintű összefüggéseket) feltáró, stratégiai vagy konkrét „ügyet” támogató, annak információit elemző-értékelő operatív munka eredményeként keletkeznek azok az „adat-együttállások”, „felismerések”, „mintázatok”, melyek további információgyűjtések fókuszát is meghatározhatják.

A mintázatokról általában

A statisztikai sokaságból (sokszor valamely módszertan alapján) véletlenszerűen kiválasztott egyedeket statisztikai mintának nevezzük. A felderítés aspektusában nem beszélhetünk az általánosságban közismert (statisztikai, matematikai) mintáról, de bizonyos részeiben annak ismérveit szükséges alkalmazni.

A mintázat – alkalmazott fogalmaink szerint – a bv. intézetekben fogvatartottak vonatkozásában az adatok egymással való ismétlődő, speciális kapcsolatának, a kapcsolatok

rendszerének, illetve a bv. intézet rendjét veszélyeztető cselekmények, a korábbi kockázatelemzés során feltárt hibák, hiányosságok, elkövetési magatartási formából kinyert, esetenként sémaként használható összességét jelenti.

A módszertant tekintve, a sikeres statisztikai gyakorlat a fókuszált probléma, a vizsgálandó jelenség meghatározásán alapul. Mintavétel esetén ez magába foglalja azoknak az adott intézetben elhelyezett fogvatartottaknak a meghatározását is, akikből a mintát vesszük. A populáció olyan emberek vagy objektumok halmazaként definiálható, amelyek rendelkeznek azzal a jellemzővel, amelyet meg akarunk érteni. Mivel nem áll rendelkezésre elegendő idő és erőforrás arra, hogy totális monitorozó tevékenységet végezve az összes fogvatartott „érintésével” és minden tárgyban információt gyűjtsünk, a cél az, hogy találjuk meg ennek a populációnak a reprezentatív mintáját vagy alcsoportját.

Habár a populációnk gyakran áll „fizikai objektumokból”, néha mintát kell gyűjtenünk az időről, a helyről, vagy ezek kombinációjáról is. Például jelentheti ez az adott helyen és váltásban munkáltatott fogvatartottat (így akár a konyhai takarító személyzetet), ami az általa „kiszolgált” területen található fogvatartottakkal való kapcsolattartás vizsgálatát is lehetővé teheti.

A koncentrált mintavétel lényege, hogy a kiválasztás során tudatosan, a vizsgálandó ismérvre (sokasági jellemzőre) legjellemzőbb személyeket (fogvatartottak, kapcsolattartók, egyéb, velük kapcsolatba kerülő személyek) válogatjuk be a mintánkba. Mindez azt eredményezi, hogy a kiválasztás során háttérbe szorul a véletlenszerűség, hiszen egyes személyek nagyobb valószínűséggel kerülnek a mintába. Ez a kitétel vonatkozhat azon – munkáltatásban (például műhelyben, külterületen) foglalkoztatott – fogvatartottakra is, akik gyakran kerülhetnek kapcsolatba a „külvilág”-ból érkezett személyekkel. Itt példaként említhető a külső beszállítók által bejuttatott tiltott tárgyak útvonalának feltérképezése – a fogvatartottaktól megtudott részinformációk alapján –, vagy akár az érintett személyek regisztrált kapcsolattartóinak ellenőrzése (például a közösségi platformokon, a szabadon hozzáférhető közösségi felületeken, az interneten). A törvényben szabályozott eszközeink szabta korlátok között nehézkes az egyes személyek közötti kapcsolatok kimutatása (például a hozzátartozók hívásforgalmi listájának lekérésére).

A fentiekből már látható, hogy a mintázatok felismerése, megalkotása speciális látásmódot, felkészültséget igényel, így az a korábban már említett elemző-értékelő tevékenység egyik legfőbb területe.

A mintázat a tudomásunkra jutott esetek alapján begyűjtött minták értékelése és az összefüggések feltárása, felismerése alapján kerül megalkotásra.

A létrehozásához először is meghatározzuk, hogy milyen jellegű a probléma, amivel szemben el kell eljárni (például fogvatartottak pénzfelhalmozása a fogvatartotti mobiltelefonok egyenlegén), majd a rendelkezésre álló nyilvántartásokból koncentrált módon mintát veszünk, és adatokat gyűjtünk.

A mintázatok felismeréséhez egyaránt elvezethetnek a már említett stratégiai, de akár az ügyközpontú, operatív elemzések is. Jellemző adatforrásaink: a bv. szervezet heterogén nyilvántartási rendszere; a saját felderítési tevékenységünk és eszközrendszereink; a társ rendvédelmi szervek (az általuk rendelkezésre bocsátott információk és a bevezetett intézkedéseik, bűnfelderítő tevékenységeik stb. révén) és a nyílt forrású információgyűjtés (túlnyomórészt az internetről beszerezhető ismeretek).

Mintázatok a gyakorlatban

A felderítési szakterület – megalakulása óta – számos, modell értékű mintázatot azonosított és tárt fel, melyek egy része a mai napig kvázi axiómaként szolgál, modell jellege révén (például tiltott tárgyak kereskedelmének struktúrája), másrészt olyan biztonsági hézagokat mutatott ki, melyek egyes esetekben jogszabály- vagy normamódosítással kerültek orvoslásra (például fogvatartotti mobiltelefon-egyenleg maximalizálása), de leggyakrabban konkrét biztonsági intézkedéssel zárultak.

A felismert vagy épp megalkotott minták (vagy profilok) közül négy olyat kívánok röviden bemutatni, melyek valamilyen szempontból jelentősek voltak: szemléletet formáltak, bűnügyi relevanciával bírtak.

Az alábbiakban említésre kerülő esetekben a helyszínek és az érintett fogvatartott vagy kapcsolattartó személyek adatvédelmi megfontolásból anonimizálva szerepelnek.

A „diszpécser” modell

A szakterület első elemzési feladatai között (2019) került végrehajtásra az a stratégiai vizsgálat, mely a tiltott tárgyakkal való kereskedelem modelljének megalkotásához vezetett.

Az egyik kelet-magyarországi bv. intézetben a fogvatartottak kapcsolattartásainak és az elítéltek hierarchiában elfoglalt helyének, illetve a tiltott tárgyakkal történő kereskedelembe való érintettségüknek a felderítése során több felismerésre jutottunk.

Egyrészt feltárásra került, hogy több fogvatartott között közvetetten, közös kapcsolattartón keresztül kapcsolat volt kimutatható. A közös kapcsolattartással érintett fogvatartottak változatos összetételűek voltak, életfogytig, tényleges életfogytig tartó

büntetésre ítélt, illetve bűnszervezet tagja is fellelhető volt közöttük. A fogvatartottak nem elhanyagolható része problémás, hangsúlyos többletinformációval rendelkezett (szökés, szervezkedés, tiltott tárgyakban való érintettség), illetve magas biztonsági kockázatú, szigorú rezsimbe volt sorolva.

Másrészt G. V. elítélt kapcsolattartóit vizsgálva megállapítható volt, hogy a nála barátnőként rögzített B. N. egyben 23 fő másik fogvatartott kapcsolattartója is, akik hét különböző, zömmel kelet-magyarországi bv. intézetben voltak elhelyezve.

B. N. legtöbbször barátként, sógornőként, illetve egy esetben élettársként került rögzítésre (Cs. J.). Az érintett fogvatartottak között visszaeső, börtönökét többször megjárt, helyenként magas kockázatba sorolt, szigorúbb rezsimbe helyezett, magasabb ítélettel és többletinformációkkal rendelkező elítélt is megtalálható volt, akik közül többen már korábban is kapcsolatba voltak hozhatók tiltott tárgyak kereskedelmével, terjesztésével stb. Néhány fogvatartott profilja azonban inkább arra utalt, hogy csupán közvetítő szerepet játszhattak, őket csak „kifizetési útvonal”-ként használták.

B. N. legkorábban a már említett Cs. J. kapcsolattartójaként került rögzítésre, vele 2011 óta rendszeresen tartott kapcsolatot, látogatta, pénzt és csomagot is küldött a részére. 2016-tól kezdődően lett feltüntetve több más fogvatartottnál is kapcsolattartóként. Ezeket a fogvatartottakat két csoportra oszthatjuk: vannak, akik a „katoná”, illetve vannak, akik a „szervező” szerepét töltötték be.

A „katonák” esetében megfigyelhető volt, hogy B. N. kapcsolattartóként történő rögzítése után elkezdődött a fogvatartott és B. N. közötti rendszeres kommunikáció, a bv. által rendelkezésre bocsátott telefonon keresztül (is). Ezután elvétele történt néhány kisebb összegű (2 000, 5 000, 7 000, 10 000 forint) utalás, valamint csomag is érkezett az elítélt részére. Több fogvatartott esetében a telefonhívások B. N.-nel másfél-két év után ritkultak, majd megszűntek, de a csomagküldés még néhány hónapon keresztül zajlott. Néhány esetben azután maradtak el a telefonhívások, hogy a fogvatartottat másik intézetbe szállították át.

A „szervezők” csoportja esetében a B. N.-nel való kapcsolattartásra jellemző volt a folyamatosság, illetve az, hogy részükre nagyobb összegeket utalt.

Feltételeztük, hogy a különféle pénzösszegekkel, illetve a csomagokkal történő támogatás nem lehet véletlen; vélelmezhetően valamilyen üzleti érdekelttség (például illegális telefonnal és/vagy bódító hatású anyaggal való kereskedelem) állhat mögötte. Ez megmagyarázta azt, hogy a „katonák” átszállítása esetén miért szakadt meg a kapcsolattartás az adott fogvatartott és B. N. között. A feltételezett hálózat valószínűleg nem minden bv. intézetben működött, hiszen a végleg más börtönbe történő szállításokat

követően a kapcsolat nem egy esetben megszakadt, ha a hálózat bővítése lett volna a cél, akkor inkább intenzívebbé vált volna. Nem kizárt, hogy abban az intézetben, ahová az adott elítéltet szállították, működött egy másik hálózat, ami ellátta a fogvatartottakat az üzlet tárgyát képező tiltott tárgyakkal.

Az elemzés során tapasztalható volt az egyik bv. intézet központi szerepe, mivel a hálózatban szereplő fogvatartottak közül sokan ott voltak elhelyezve, illetve többen kérték az átszállításukat oda.

Megfigyelhető volt továbbá, hogy B. N. kapcsolattartóként történő regisztrálása a legtöbb esetben a 2016-os év közepére, illetve 2018 első felére esik.

Általánosan megállapítható, hogy B. N. kapcsolattartóként való rögzítését követően egyből indultak a csomagküldések és a telefonhívások, illetve előfordult, hogy B. N. a rögzítést sem várta meg, a csomag már úton is volt az intézetbe.

B. N. összekötői feladata a pénzmozgásokat tekintve is kirajzolódott, mivel azok beindulása és a folyamatos befizetések jól nyomon követhetők. Függetlenül attól, hogy B. N. élettársi minőségben 2011-től szerepel a kapcsolattartói nyilvántartásban, pénzt csak 2018 márciusát követően kezdett utalni Cs. J. részére, attól fogva azonban folyamatosan, az elemzés idejéig összesen 1 054 000 forintot. B. N. kilenc fogvatartottnak egyáltalán nem utalt pénzt, a többieknek azonban igen, viszont eltérő gyakorisággal és összegben; összesen 2 360 500 forintot.

A fenti adatok egy olyan mintázatot rajzoltak ki, mely azóta klasszikussá vált: egy tipikus tiltott tárgyakat csempésző és azokkal kereskedő hálózat modelljét.

A mintázat és az az alapján végzett információgyűjtő tevékenység az alábbi felismerésekhez vezetett el, illetve ezeket támasztotta alá.

Az illegális telefonok és az új típusú pszichoaktív szerek (jellemzően „befújt papír”) csempészete, illetve kereskedelme is azonos módon, legalább kétféle modell alapján zajlik. Egyrészt közvetlen formában, amely esetben a hozzátartozó a fogvatartotthoz közvetlenül juttatja el a tiltott tárgyat, elsősorban az adott elítélt saját és közvetlen köre igényeinek kielégítésére. A másik forma ennél szervezettebb és nagyobb volumenű; ez esetben a cél üzleti jellegű és a modell arra épül, hogy a zártság miatt a bv. intézetben mind a telefont, mind a befújt papírt sokszoros, akár 10-20-szoros áron lehet értékesíteni.

A szervezetek jellemzően nem hierarchikusak és elszigeteltek, hanem hálózatosan szerveződnek, ahol a hálózati pontok több szálon kapcsolódhatnak, inkább mellérendelt viszonyokat tartalmaznak, családi vagy börtön ismeretségre alapozódnak, emellett

intézetten kívüli és belüli halmazokat egyaránt tartalmaznak. A hálózat jellegéből fakadóan egy-egy elem kiesése esetén a működést más kapcsolódási szálakon keresztül is biztosítani tudják.

A kommunikáció elsősorban illegális mobiltelefonokon keresztül zajlik, azonban ezeket elkobozhatják, a fogvatartott elszakadhat a hozzáférési ponttól, ennek következtében elérhetősége szünetelhet, száma változhat. Ezért praktikus megoldásként került alkalmazásra a közös, legális kapcsolattartó (ügynevezett „diszpécser”), akin keresztül elérhetőségüket kommunikálni tudják.

A hálózat tagjai a szolgáltatásaikért vagy materiális javakban (kávé, cigaretta) vagy csomagban és pénzben kaphatnak fizetséget, az előbbi forma azonban inkább eseti, kisebb összegek vonatkozásában jöhet szóba. A csomag- és pénzküldeményekhez ugyanakkor szintén szükséges legális kapcsolattartó. Ez lehet ügyvéd, valós rokon vagy közvetlenül a „diszpécser”.

A felismert mintázat és a megalkotott modell a mai napig alapul szolgál a szervezett, tiltott tárgykereskedelem elleni küzdelemben. A konkrét esetben a kapcsolattartások felülvizsgálatára és monitorozására került sor.

FMR¹ egyenleg-visszatérítések

A 2015. évben bevezetésre került az FMR, mely konstrukció – jelen elemzés szempontjából való – főbb jellemzői a következők. A fogvatartott a telefonon történő kapcsolattartáshoz – kényelmi szolgáltatásként – az igénylés és meghatározott összegű kaució kifizetését követően kizárólagos használatba kap egy speciális mobiltelefont, mellyel a letéti pénzéből telefonálásra elkülönített összeg terhére, a rezsimszabályainak megfelelő időkeretben indíthat hívásokat az engedélyezett kapcsolattartói irányába. A telefonáláshoz szükséges összegkeret többféleképpen (így többek között online utalással, vagy akár bankautomatán keresztül), gyakorlatilag anonim módon tölthető fel, bárki által. A telefon egyenlege – amennyiben az elítélt az eszközre már nem tart igényt – a leadást követően visszatérítésre és a letéti számláján jóváírásra kerül, mely összeggel a fogvatartott szabadon rendelkezik, akár kapcsolattartója részére történő utalásáról, vagy a kiétkezés során történő felhasználásáról is dönthet. A konstrukció még egy, a szolgáltatói szerződésből eredő speciális jellemzője, hogy a fogvatartotti telefonok egyenlegét csak egyesével, manuálisan tudja ellenőrizni a bv. intézet.

A felderítési szakterület 2019-ben kezdte meg az akkorra már tendenciózus jelleget mutató, fogvatartotti mobiltelefonokon felhalmozott számlaegyenlegek visszatérítési

1 Fogvatartotti Mobiltelefon Rendszer

gyakorlatának vizsgálatát a 2017-2019. közötti időszak tekintetében. Ennek során feltárássra került, hogy a vizsgált időszakban összesen több mint 100 millió forint visszafizetése történt meg a fogvatartottak részére, a fent részletezett módon. Azonban míg a visszafizetések esetszáma 2017-ről 2019-re jelentős csökkenést mutatott, addig az évek során az összes kifizetett összeg több mint kétszeresére emelkedett. Feltűnő volt az is, hogy a vizsgált időszakban az egyszeri, nagyobb összegű visszafizetések az összes visszafizetés kevesebb mint 1%-át tették ki, viszont az ilyen jellegű visszafizetések összértéke az összesen visszatérített összeg közel felét tette ki.

A visszafizetések esetszámainak meredek csökkenésével szemben, a 100 ezer forint feletti, egyösszegű visszatérítések esetszáma és az összértékhez viszonyított aránya jelentősen növekedett; a 2019. évben az összes visszatérítés több mint 60%-a nagy tételű kifizetés volt.

Kimutatásra került az is, hogy 191 fő olyan fogvatartott volt, aki a vizsgált 3 évben – akár többszöri visszaigényléssel – a 100 ezer forint feletti összértéket elérte, illetve ez a fogvatartotti kör teszi ki az összes kifizetés több mint 50%-át, ők tehát a telefon egyenleg készpénzre váltásának szempontjából egy szűk fogvatartotti „elit” képeznek. A 100 ezer forint feletti kifizetések átlaga 268 415 forint volt, felső határa azonban közel 2 millió forint, mely utóbbi összeg nagysága önmagában is felvetette a jogszerűség kérdését.

Az előző összegek – kiemelten a rezsimszabályok által szabályozott telefonálási időkezetekkel összevetve, és azon előzetes információt figyelembe véve, miszerint a tiltott tárgyakkal való kereskedelem kvázi „bankszámlaként” használják a mobiltelefont az ellentételezés utalással érkező összegének gyűjtéséhez – felvetették a visszaélés gyanúját. Konkrét információk keletkeztek arra vonatkozóan is, hogy a fogvatartottak által vagy közreműködésével elkövetett úgynevezett telefonos csalások során töltetnek fel pénzt a mobiltelefonokra. A telefon egyenleg ilyen módon történő, visszaélés jellegű használata több szempontból is előnyös a fogvatartott számára: valós időben, kontrollálhatóan, gyors és biztos tranzakciós háttérrel, „likvid tőkét” biztosít, mely gyakorlatilag láthatatlan a hatóságok számára, azonban bármikor pénzre váltható.

A felmerült gyanú alapján, a 100 ezer forint feletti összértékben mobil egyenlegen felhalmozott összeget visszaigénylő fogvatartottak háttere került részletes vizsgálat alá, így kezdtünk a jogellenes tevékenységre utaló mintázat elemeinek meghatározásához.

Ennek keretében megállapításra került, hogy mind az esetszámok, mind a kifizetés értékének tekintetében a szabaduláskor igényelt és kifizetett összegek domináltak, de jelentősnek nevezhető a kapcsolattartónak való továbbutalás is, illetve az szintén elmondható, hogy a letéti számlára átvetett összeg jellemzően rövid időn belül – kevesebb mint két hét alatt – kiutalásra került a kapcsolattartónak.

A 191 fogvatartott vonatkozásában összevetésre kerültek a fenti adatok a rendőrség által korábban rendelkezésre bocsátott, telefonos csalásos ügyekben vélhető elkövetőként azonosított fogvatartottakról készített kimutatással. Ezen elemzés eredményeként megállapításra került, hogy 36 fő vonatkozásában egynél több esetben folytatott büntetőeljárást az ország valamelyik nyomozóhatósága. Kiemelendő, hogy a legnagyobb – közel 2 millió forint – visszatérítést igénylő O. I. fogvatartottat illetően hét különböző rendőri szerv folytatott telefonos csalások kapcsán eljárást.

A mintázat figyelembevételével a következő intézkedések kerültek bevezetésre.

Egyeztetést követően együttműködést kötöttünk a Készenléti Rendőrség Nemzeti Nyomozó Iroda Vagyon-visszaszerzési Hivatalával, melynek keretében precedens ügyként – elemzésünk és információink alapján – büntetőeljárás került lefolytatásra az O. I. fogvatartott tevékenysége kapcsán felmerült gyanú alapján. Ennek eredményeként igazolódott nevezett telefonos csalásokban való részvétele és a telefon egyenlegének ezen jogellenesen realizált haszonnal történő feltöltése, az ezzel elkövetett pénzmosás. A nyomozás során 1 fő lett meggyanúsítva többrendbeli információs rendszer felhasználásával elkövetett csalás büntette, 4 fő egyrendbeli pénzmosás büntette miatt. A tényleges sértettek száma 35 fő volt, emellett történt még 8 kísérlet, amikor valami miatt megghiúsultak az átutalások. Az összesített kárérték 4 380 000 forint, a kármegterülés 854 000 forint volt. Ezt a kárt a 64 nap alatt folytatott illegális cselekményével okozta O. I. fogvatartott.

A hasonló visszaélések megelőzése érdekében – a szolgáltatóval való egyeztetés eredményeként – 2020 novemberében bevezetésre került a fogvatartotti mobiltelefon készülékek egyenlegének maximalizálása, melynek értelmében a telefonok egyenlege nem haladhatja meg a 150 ezer forintot.

A bemutatott mintázat kiemelt jelentőségét a probléma komplex, több eszközzel és a társ rendvédelmi szervekkel kooperálva történt megoldása adja. A jelenség feltárása és kezelése mellett az újra felmerülés lehetősége is megszüntetésre került, mely aktívan hatott a telefonos csalások elkövetésére, tendenciáira is.

Az FMR használata – Profilalkotás

2022. május 31-ei állapot szerint leválogatott adatok alapulvételével elemzést végeztünk a fogvatartottak részére biztosított mobiltelefon aktuális kihasználtságát, igénybe vételének jellemzőit érintően abból a célból, hogy megállapítható legyen, a felhasználói kör milyen módon bővíthető; a használati szokásokból vonható-e le következtetés tiltott mobiltelefon használatához kapcsolódóan. Az elemzés során, első körben kiválasztottuk azon legjellemzőbb szempontokat, melyek segítségével a fogvatartotti mobiltelefonnal

rendelkező fogvatartottak mintázatát, profilját el tudjuk készíteni. Ennek érdekében vizsgáltuk, hogy a fogvatartotti mobiltelefont birtoklók milyen közös tulajdonságokkal bírnak; vagyis rendelkeznek-e letéti pénzzel, kapcsolattartóval, használják-e a telekommunikációs eszközön történő kapcsolattartást (úgynevezett Skype-ot), illetve egyéb más módon tartanak-e kapcsolatot (például csomag, fali telefon stb.).

A vizsgálat során a látenciában lévő tiltott mobileszközökkel nem lehetett számolni (például még nem, vagy alkatrészként került előtalálásra stb.), ez pedig a vizsgálati eredmény torzulását okozhatja.

A leszűrt adatokból megállapítható, hogy a vizsgált időpontban 6 679 fő fogvatartott részére került kiadásra fogvatartotti mobiltelefon készülék, melyből 6 662 fő (99,74%) rendelkezett kapcsolattartóval. A fogvatartotti mobiltelefon készülékkel rendelkezők közül – a szűrés időpontjában – 2 főnek egyáltalán nem volt kapcsolattartója, míg 15 főnek csak jogi képviselő került felrögzítésre a kapcsolattartásában. A fogvatartotti mobiltelefon készülékkel bíró fogvatartottak közül 6 678 fő (99,98%) rendelkezett letéti pénzzel; 5 382 fő (80,58%) használta a Skype-videóhívást; valamint 6 547 fő (98,02%) volt, aki egyéb módon (csomag, fali és helyettesítő telefon, látogatás) tartott kapcsolatot a hozzátartozóival. Kiemelendő, hogy azon fogvatartottak között, akik rendelkeznek fogvatartotti mobiltelefonnal, aránylag nagy létszámban – 158 fő (2,36%) – vannak azok, akik még nem használták a részükre kiadott készüléket.

A második periódusban vizsgáltuk, hogy az előző szakaszban bemutatott ismérvek mentén hány olyan fogvatartott van, aki rendelkezik a fenti adottságokkal, tehát megfelel a megalkotott mintázatnak, azonban mégsem igényelt fogvatartotti mobiltelefon készüléket.

A vizsgált időszakban 12 492 fő olyan fogvatartott volt, aki nem rendelkezett fogvatartotti mobiltelefon készülékkel. Ebből 10 193 fő olyan fogvatartott volt, akinek volt letéti pénze, de ennek ellenére nem rendelkezett fogvatartotti mobiltelefon készülékkel. Azon fogvatartottak, akiknek nem volt rendelkezésre álló letéti pénzük, nem is tudtak fogvatartotti mobiltelefon készüléket igényelni, így a további vizsgálat erre a 10 193 főre terjedt ki. Tovább szűkítve, ezen személyek közül 8 849 fő (86,81%) rendelkezett kapcsolattartóval; 4 636 fő (45,48%) használta a Skype-videóhívást; valamint 6 312 fő (61,92%) volt, aki egyéb módon (csomag, fali és helyettesítő telefon, látogatás) tartott kapcsolatot a hozzátartozóival.

A célprofil meghatározása érdekében (a fenti, letéti pénzzel rendelkezők 10 193 fős listájából) további szűkítés történt, amely során leszűrésre került azon fogvatartottak létszáma, akik rendelkeznek a fogvatartotti mobiltelefon felvételéhez szükséges 35 000 forint kaucióssal (így azt igényelhetnék), de ennek ellenére nincs telefonjuk,

valamint megtörtént azoknak a fogvatartottaknak a kizárása is, akik valamely paraméternek nem felelnek meg, ezért nem relevánsak a vizsgálatban (például 38,08% nem tart egyéb módon sem kapcsolatot, így valószínűsíthetően emiatt nincs fogvatartotti mobiltelefon készüléke stb.), és ezzel 4 076 főre csökkent a fogvatartotti lista. A 4 076 főből 3 752 fő (92,05%) volt a kapcsolattartóval rendelkező; 3 660 fő (89,79%) a jelenlévő, nem elzárást vagy közérdekű munka helyébe lépő szabálysértési elzárást töltő; 390 fő (9,56%) a csomagot kapott; 82 fő (2,01%) a csomagot kapott és látogatót fogadott; 44 fő (1,07%) a csomagot kapott, látogatót fogadott és Skype-olt; illetve 6 fő (0,14%) a csomagot kapott, látogatót fogadott, Skype-olt és helyettesítő telefont használt fogvatartottak aránya.

Vizsgálatra került továbbá – a teljes fogvatartotti populációhoz viszonyítva –, hogy mennyiben befolyásolhatja a civil /illegális mobiltelefonhoz történő hozzáférés a fogvatartotti mobiltelefon készülékek felvételét. Megállapítható, hogy a vizsgált időszakban 685 fogvatartott esetében került rögzítésre civil mobiltelefon kapcsán fegyelmi eljárás.

A fegyelmi eljárásokat tovább elemezve megállapítható volt, hogy a fogvatartotti mobiltelefon készülékkel rendelkező fogvatartottak (6 679 fő) közül 351 főnél (5,25%); a fogvatartotti mobiltelefon készülékkel nem rendelkező, de a profilnak megfelelő és legalább 35 000 forint letéti pénzzel rendelkező fogvatartottak (4 076 fő) esetén 198 főnél (4,85%); illetve a profilból valamilyen okból kizártak (8 416 fő) esetén pedig 136 főnél (1,61%) került rögzítésre civil mobiltelefon kapcsán fegyelmi eljárás.

A fenti adatokból jól kivehető, hogy arányaiban nem befolyásolja a vizsgált populáció fogvatartotti mobiltelefon-használatát a civil mobiltelefonhoz történő hozzáférés, mivel közel azonos százalékban került elő nem engedélyezett mobiltelefon a fogvatartotti mobiltelefonnal rendelkező, valamint a fogvatartotti mobiltelefonnal nem rendelkező fogvatartottaktól is, míg az adatok alapján a legkisebb százalékban a profilból kizárt fogvatartottak esetében tapasztalható civil mobiltelefonnal való érintettség, amely alapján megállapítható, hogy azok a fogvatartottak, akiknek a fogvatartotti mobiltelefon kaucióra nincs fedezete, a tiltott mobiltelefonokhoz sem férnek hozzá.

A fogvatartotti mobiltelefon készülékkel rendelkezők tekintetében elemzés tárgyává tettük még a korcsoporti megoszlást, a bv. intézetben töltött időt, az iskolai végzettséget, illetve a dolgozó vagy nem dolgozó státuszt. Az így kialakult mintázat szerint a fogvatartotti mobiltelefonnal rendelkezők többségükben 25-60 év közöttiek, a töltött ítéletük időtartama 1 és 5 év közé esik, általános iskolai végzettséggel rendelkeznek, illetve nem dolgozó állományban vannak.

A fogvatartotti mobiltelefon készülékkel rendelkező (6 679 fő), illetve a készülékkel nem rendelkező, de a megalkotott profilnak megfelelő fogvatartottak (3 660 fő)

esetében elemeztük a bv. intézetekben jelenlévő fogvatartotti létszámhoz való százalékos viszonyulásukat is, mely alapján kitűnt, hogy jellemzően a fegyházakban a legmagasabb azon fogvatartottaknak a százalékos megoszlása, akik a fogvatartotti mobiltelefon-használathoz szükséges tulajdonságokkal rendelkeznek, de ennek ellenére nincs készülékük. Kiolvasható továbbá, hogy négy olyan bv. intézet volt, ahol alacsonyabb a fogvatartotti mobiltelefon készülékkel rendelkező, mint a készülékkel nem rendelkező, de a profilnak megfelelő fogvatartottak arányszáma.

A torzítás kiszűrése érdekében megvizsgáltuk a bv. intézetekben elhelyezett fali telefonok darabszámát, valamint a 2022-es évben előtalált „civil” mobiltelefonok esetszámát is, bv. intézetenkénti bontásban.

A fenti elemzés alapján egyértelműen nem volt megállapítható, hogy a fogvatartotti mobiltelefon készülékkel nem rendelkező, de a profilnak megfelelő fogvatartottak miért nem igényelnek készüléket, ezért a pontos okok felméréséhez helyszíni adatgyűjtés került végrehajtásra, ami egy kérdőív kitöltését jelentette reprezentatív felmérés keretében, amelybe 240 fő fogvatartott került bevonásra az érintett fogvatartotti állományból, 3 eltérő jellegű bv. intézetből.

A beérkezett adatok elemzését, értékelését követően levonhatóvá vált az a következtetés, hogy a fogvatartotti mobiltelefon készülékek felvételében a kaució mértéke a meghallgatottak 70%-át, továbbá a hívásdíjak összege 65%-ukat befolyásolja, mely ha kevesebb lenne, akkor a megalkotott profilnak megfelelő fogvatartottak 74%-a igényelne saját telefont. A telefonkészülékek felvételét hátráltatja az úgynevezett fali/helyettesítő telefonok (71%) elérhetősége is. A vizsgálat résztvevői döntő többségükben akarnak kapcsolatot tartani akár telefonon (84%), akár más formában (91%). Az a felvetés, hogy a zárkatársak jelenléte zavaró tényező a kapcsolattartásban, döntő többségében cáfolásra került (61%).

A saját, megalkotott mintázat segítségével elvégzett elemzést követően, javaslatcsomagot tudunk megfogalmazni a fogvatartotti telefonhasználat mértékének növelése érdekében. A fogvatartotti állomány megfelelő motiválásával, a kaució utólagos megfizetésének részletekre bontásával, illetve a percdíjak csökkentésével van lehetőség több eszköz kiadására.

Az ellentételezés alternatív formái

A fogvatartotti mobiltelefonok egyenleg plafonjának bevezetésével jelentősen korlátozásra került az eszközök kvázi bankkártyaként történő használata, a közvetett pénzmozgás, melyre tekintettel módszeresen keressük az egyéb – jellemzően csomagban beküldött vagy kiétkezés során vásárolt árucikkekkel történő – ellentételezés lehetőségét. Ezen

esetben a mintázat felismerése összetettebb feladat, hisz a cserekereskedelem pusztán elemző-értékelő eszközökkel nehezebben ismerhető fel, helyszíni adatgyűjtések nélkül szinte lehetetlen, ezért új, komplex vizsgálati módszerek és elemzési metodika kialakítása szükséges a megfelelő mintázatok kidolgozásához és a jelenség megszüntetéséhez.

Ennek ellenére a szakegység életében két olyan eset is felmerült, melyeknél az árucikkek játszották a főszerepet: az első esetben kevésbé hagyományos, míg a második esetben abszolút hagyományos módon.

2019-ben az egyik Pest vármegyei bv. intézet területén működő kiétező bolt (a továbbiakban: Bolt) egy speciális, a rendeltetésénél fogva kiemelt kockázatot jelentő terület volt; a társ rendvédelmi szervnél felmerült információk szerint rendszeresen helyszíniül szolgált a tiltott tárgyak kereskedelmének, de egyúttal ellentételezésének is. A feltárt rendszer lényege, hogy az úgynevezett „bizalmi” munkakörökben foglalkoztatott (raktáros, ételosztó, házi műhelyben dolgozó) fogvatartottak egy kis csoportja a bv. intézetbe – annak Boltján keresztül – történő tiltott tárgyak becsempészésében vett részt. A felderítési munkánk az alapinformációt szolgáltató illetékes rendvédelmi szerv munkáját volt hivatott támogatni, annak eredményességében közreműködni.

A szakterület feladata volt – az eredményes realizálás érdekében – az érintett fogvatartotti kör beazonosítása, a csempészvonal detektálása, a csempészet valamennyi vonzatának feltárása. Fontos volt megállapítani, hogy mely termékekben csempészik a tiltott tárgyakat, milyen adatgyűjtés segíti a vásárlói kör beazonosítását, ki vesz részt a teljes csempészvonalon, ki az intézeti bejutás során, vagy annak akár egyes kisebb részfolyamataiban (például ki mozgatja az árut, van-e bármely területen „atipikus” munkavégzés stb.).

Az illegális csempészet a fenti esetben azt jelentette, hogy a szervező elítéltek „készterméket kaptak”, azaz a bv. intézeti Boltba már preparálva szállították a kartonokba csomagolt dobozos tejet, melyekben elrejtésre kerültek az illegális mobiltelefon készülékek. Az egész munkafolyamat többi része erre épült, azaz a szervezők, a berendelők eleve nagyobb mennyiségben adták le a Boltban történő vásárláshoz az igényeiket (ezt például a rendelések kapcsán végzett adatgyűjtéseink igazolták). A Boltba kerülő kartonok közül a preparáltak már a beszállító által jelölve voltak. Ezek a jelölt kartonokban elhelyezett dobozos tejek aztán a Boltos anyagmozgató elítélten keresztül, annak közreműködésével kerültek fel végül a körletekre. Az illegális szervezet bünszervezetszerűen, szervezeten, a hierarchia mentén, parancsok alapján működött, melynek célja a minél nagyobb profit elérése volt.

2024-ben egy nyugat-magyarországi bv. intézetet érintő, ott illegálisan működtetett folyamat részleges, nem bizonyító erejű feltárása történt meg. A felmerült mintázat

önmagában egy tipikus, a bv. intézet fenntartását, működését szolgáló fogvatartotti munka elítéltek általi „kifordítását”, teljes mértékű, illegális működés érdekében történő átalakítását jelentette. A mintázatban azonosítani lehet az egyre nagyobb mértékű lopást, a fogvatartotti hierarchia leképezését az illegális tevékenység egészére, az ezzel járó megerősítést, ugyanakkor a retorziót, a szervezethez és a visszaélést is.

A konyhára beosztott, szakácsként munkáltatott elítéltek egy kisebb csoportja kialakított egy saját, belső, zárt rendszert, melynek keretében a fogvatartottaknak felajánlották, hogy amennyiben a normán felüli mennyiségű, vagy attól eltérő – esetleg jellegében ahhoz hasonló – ételre vagy egyéb élelmiszerre van szükségük, úgy azt biztosítani tudják. Az illegálisan működő rendszerüket segítette az a – gyakorlatba hosszú évtizedek alatt beivódott – szabály, hogy a vármegyei jellegű bv. intézetekben a szakács egyben „osztó” is, azaz az ételt készítő fogvatartott osztja ki azt a körleteken, így közvetlen kapcsolatba kerül az ételt elfogyasztó személlyel. A „menüztetés” ellentételezése is „zárt rendszeren” belül történt, azaz nem „nyúlt át a börtönfalakon”, nem vett benne részt hozzátartozó vagy egyéb külső személy, nem volt külső számlára utalás, kézbe történő készpénzátadás stb. A beszerzett információk szerint az ellentételezés a Bolton keresztül történt olyan módon, hogy ott a „kedvezményezett” fogvatartott az „osztók” részére, az általuk megjelölt árucikkeket megvásárolta, majd az így összeállított csomagot a – szintén az osztók által megnevezett – személy nevével megjelölve „otthagytá” a Boltban. Ezen fogvatartott később a saját vásárlása során megkapta a részére félretett csomagot.

A rendszer működési lényege továbbá az volt, hogy aki a szolgáltatás ellenértékét a fenti módon nem ellentételezte, az azt követően még a normál fejadagot sem kapta meg.

Az áruban történő ellentételezés gyakorlatát mint nem új, de terjedőben lévő, nehezebben azonosítható jelenséget fokozottan vizsgáljuk.

Összegzés

Az előzőekben röviden bemutatásra került a bv. szervezet feladatra kijelölt szakegységének felderítési tevékenysége és az annak ellátása során azonosított vagy feladathoz, célhoz rendelt megalkotott négy mintázat. Ezen adategyüttállások jelentősége nem pusztán egy-egy információ eredményes ellenőrzésében vagy feldolgozásában mutatkozik meg, hanem beépül a Főosztály kollektív emlékezetébe, eszköztárába. Ezek a tapasztalati úton megszerzett ismeretek támogatják a gyorsabb és hatékonyabb fellépést mind a bv. intézetekben végzett információgyűjtő, mind pedig az elemző-értékelő munkában. Mindemellett alapul szolgálnak a végrehajtás rendjét, a fogvatartás biztonságát erősítő és a feltárt jogellenes tevékenységek megszüntetéséhez szükséges intézkedések bevezetéséhez.

